

СТАНОВИЩЕ

от проф. д-р Пламен Александров Панайотов

относно дисертационния труд за придобиване на научната степен „доктор на юридическите науки” на тема **„Досъдебното производство по НПК (Теория и практика)”** от проф. д-р Маргарита Иванова Чинова

Публикуваният монографичен труд на проф. д-р Маргарита Чинова „Досъдебното производство по НПК (Теория и практика)” е с фундаментално значение. Той представлява първото широкомащабно, цялостно изследване на проблемите на досъдебната фаза на наказателния процес при действието на новия НПК /в сила от 29.04.2006 г./ и след като България стана пълноправен член на ЕС /от 01.01.2007 г./. Анализът и достигнатите изводи се основават на тълкуването на разпоредби от три правопорядъка – националното право, международното право и правото на ЕС. Това придава комплексен характер на изследването. Посоченият подход обособява и изяснява цялото приложимо право по основните въпроси, които са разисквани в труда. Достигнатите обобщения и изводи често пъти далеч надхвърлят заявеното в заглавието на труда съдържание. Те са от значение не само за досъдебното производство по НПК, а представляват значителен принос към наказателнопроцесуалната теория като цяло. Същевременно дисертационният труд на проф. д-р Маргарита Чинова очертава и, убеден съм, ще послужи като основа за възприемане и налагане на съвременните демократични стандарти в областта на наказателното правоприлагане. Сериозният анализ, а където е необходимо и основателната критика, на решения на Конституционния съд, на ВКС, на Европейския съд по правата на човека, на Съда на ЕС /ЕО/ допълнително обосновават тази ми убеденост. Наред с това следва да се подчертае, че дисертационният труд има голяма практическа стойност не само за правоприлагащите органи в наказателната област. Направеният анализ на нормативните актове на ЕС, които са относими към предмета на изследването, позволява на органите на изпълнителната и на законодателната власт лесно да се ориентират за степента на съответствие на националното ни наказателнопроцесуално право с регламентирания в тях стандарти. Очертаните случаи, в които те не са съобразени или не са съобразени в пълнота, следва да послужат като основание за предприемане

на необходимите стъпки от компетентните държавни органи за своевременното им транспониране във вътрешното право.

Освен обобщено посочените достойнства на труда, които обуславят неговата новост, актуалност, изключително висока теоретична и практическа стойност, същият се характеризира и с множество конкретни приноси моменти, част от които са следните:

- изяснени са действителното съдържание и гаранциите за спазването на регламентирания в новия НПК принцип – централно място на съдебното производство /с. 15 и сл./. Изследването се базира и на задълбочен анализ на европейските стандарти за правото на достъп до съд. Достига се до обосноваван извод за условния характер на използваната в закона формулировка за обозначаването на този принцип и коректно се предлага нейното усъвършенстване /с. 33-34/;

- изяснен е и другият нов принцип, регламентиран в действащия НПК – разглеждане и решаване на делата в разумен срок. Съпоставя се значението на този принцип на процеса със значението на правото на обвиняемия делото му да се разгледа в разумен срок. Обосновава се необходимостта от изричното закрепване в закона на това право /с. 35/. Анализирани и систематизирани са значителната практика на Европейския съд по правата на човека по тази тема. От ключово значение е достигнатият обобщаващ извод, че в българското законодателство все още не са регламентирани модерни механизми за ускоряване на наказателния процес и в частност на неговата досъдебна фаза. Обосновано е разбирането, че ефективното и бързо правосъдие предполага традиционният наказателен процес да е изключение, а не правило /с. 59/;

- аналитично и задълбочено е изследвана организацията на досъдебната дейност. Обяснен е смисълът от обособяването в НПК и съпоставително са разгледани понятията „разследващи органи” /чл. 52/ и „органи на досъдебното производство” /чл. 193/. Основателно се използват аргументи, свързани и с тълкуването на разпоредби от Конституцията, които са посветени на функциите на прокурора /с. 60 и сл./. От съществено теоретично и практическо значение е изводът, че според съвременния наказателен процес няма основание прокурорът да се разглежда като „господар” на досъдебната фаза на процеса. Ако въобще е необходимо той да се сочи като „господар”, е обосновано разбирането, че се явява такъв

спрямо дейността, свързана с привличането към наказателна отговорност на лица, извършили престъпление от общ характер съгласно чл. 127, т. 3 от Конституцията. Но дори и това решение според действащото законодателство се поставя под съмнение. Отстоява се разбирането, че и тази дейност на прокурора следва да подлежи на съдебен контрол с оглед на нейната законосъобразност. То е защитено и въз основа на принципното положение, че никоя власт в една правова държава не може да действа като абсолютна, без да е контролирана от друга /с. 92-94/;

- в частта от изследването, посветена на гражданите – участници в досъдебното производство, са анализирани и изяснени разпоредбите на Директива 2012/13/ЕС на Европейския парламент и на Съвета от 22 май 2012 година относно правото на информация в наказателното производство (ОВ L 142, 01.06.2012, с. 1); на Директива 2010/64/ЕС на Европейския парламент и на Съвета от 20 октомври 2010 година относно правото на устен и писмен превод в наказателното производство (ОВ L 280, 26.10.2010, с. 1) и на Директива 2012/29/ЕС на Европейския парламент и на Съвета от 25 октомври 2012 година за установяване на минимални стандарти за правата, подкрепата и защитата на жертвите на престъпления и за замяна на Рамково решение 2001/220/ПВР на Съвета (ОВ L 315, 14.11.2012, с. 57). Установените чрез тях задължителни стандарти се използват като критерий за цялостен преглед и за оценка на вътрешното ни наказателнопроцесуално право, посветено на обвиняемия, пострадалия, защитника и повереника. На тази база, когато това е необходимо, са отправени и необходимите препоръки за усъвършенстване на националното ни законодателство /с. 99 и сл., с. 121 и сл., с. 125 и сл., с. 141 и сл., с. 162 и сл., с. 230-233/;

- изяснени са стандартите за установяване и налагане на мерките за наказателнопроцесуална принуда според практиката на Европейския съд по правата на човека. Съпоставително са разгледани и са открити основните различия между мерките за неотклонение и другите мерки за процесуална принуда /с. 234-248/. Специално внимание е отделено на разграничаването на задържането под стража от задържането от прокурора на основание чл. 64, ал. 2 във вр. с ал. 1 НПК. Наред с това задържането на обвиняем от прокурора пък е разграничено от административното задържане на граждани при извършено престъпление. Осъщественият анализ позволява да бъдат направени обосновани предложения de lege

ferenda с цел осигуряване на пълно съответствие на вътрешното ни законодателство в тази област с регламентираните от ЕКЗПЧОС стандарти /с. 265-267/. Приемането на предложените изменения би довело и до друга важна последица за България – ограничаване на случаите, в които държавата ни е осъдена от Европейския съд по правата на човека поради липса на такова съответствие;

- детайлно са анализирани и изяснени регламентираните понастоящем в НПК два стадия на досъдебното производство – разследване и действия на прокурора след приключване на разследването. Във връзка с *първия* стадий специално следва да се обърне внимание върху солидно обосноваването тези на автора относно: а/ преувеличеното значение, което се отдава в практиката на предварителната проверка като гаранция срещу неоснователно образуване на наказателни дела. Подчертава се, че по този начин се стига до недопустимо засягане на правата и свободите на гражданите /с. 307-309/; б/ критиката на наложилата се от много години практика в постановлението за образуване на досъдебното производство да се вписва име на лице, срещу което се образува. Изтъква се, че това лице няма каквито и да било процесуални права, то не може да вземе участие в производството, но в същото време за него произтичат редица негативни последици /с. 311-313/; в/ изясняването на съдържанието и съпоставителното разглеждане на ключови за наказателния процес понятия: привличане на обвиняем, предявяване на постановлението за привличане на обвиняем, наказателно преследване, повдигане на обвинение, привличане към наказателна отговорност /с. 316 и сл./ Във връзка с *втория* стадий значим интерес за теорията и практиката представляват: а/ общата характеристика на действията на прокурора след завършване на разследването. При очертаването ѝ се излиза от принципното разбиране, че като държавен орган той може да извършва само онова, което е и доколкото е предписано в закона /с. 400/; б/ изясняването на стандартите за прилагане на правилото non bis in idem. За целта е анализирано не само приложимото право, но е разисквана и практиката на Съда на ЕС /ЕО/, на Европейския съд по правата на човека, както и тази на ВКС /с. 429 и сл./; в/ обобщаването на правните последици от прекратяването на производството /с. 467-468/;

- със съществено значение за теорията и практиката е цялостното и задълбочено изследване на доказването в наказателния процес.

Съпоставително са разгледани и са изтъкнати различията между понятията: доказателства, обстоятелства по делото и фактически констатации, приети за установени от държавните органи /с. 502-504/, както и – доказателствени средства, доказателства и способности на доказване /с. 521-523/. На основата на анализ на значителна по обем съдебна практика са разисквани и изяснени видовете доказателства /с. 505 и сл./, доказателствени средства /с. 523 и сл./ и способности за доказване /с. 581 и сл./.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Считам, че предложеният дисертационен труд на тема „Досъдебното производство по НПК (Теория и практика)” не само е в съответствие, но и надхвърля изискванията, посочени в чл. 12 от Закона за развитие на академичния състав в Република България, поради което на основание чл. 13, ал. 2 във вр. с чл. 10, ал. 1 от същия закон давам положително заключение и предлагам да бъде присъдена на проф. д-р Маргарита Иванова Чинова научната степен „доктор на юридическите науки”.

гр. София
август 2013 г.

Изготвил становището:

/проф. д-р Пламен Панайотов/